

BUDAPESTI SZEMLE

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

VOINOVICH GÉZA

KÉTSZÁZTIZENÖTÖDIK KÖTET

(623., 624., 625. SZÁM)

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1929

SZEMLE.

Fraknói Vilmos síremléke előtt.

(Beszéd Fraknói Vilmos síremlékének felavatásán, 1929 okt. 10.)

Mélyen tisztelt ünneplő gyülekezet!

Midőn az Akadémia két év előtti ünnepi közülésén nekem jutott az a megtisztelő feladat, hogy Akadémiánk volt főttkára, majd másodelnöke, tiszteleti és igazgató-tagja, bold. Fraknói Vilmos fölött emlékbeszédet mondjak, kötelességemnek véltem panaszt emelni a miatt, hogy feledhetetlen, nagy történetírónk már akkor majdnem három év óta porló hüvelyének temetkezési helyét egyszerű fejfa jelöli. A panasz visszhangra talált, a kegyelet az idők mostohasága közepett is hamar leróttá tartozását s ma már azért jelentünk meg e helyen, hogy felavassuk a Fraknói síremlékét.

A százéves Magyar Tudományos Akadémia és ifjabb testvére, a Szent István Akadémia valódi testvéri egyetértéssel állottak össze, hogy közös erővel megalkossák azt, amit a nemzet hálája és kegyelele várt és kívánt tőlük s mivel jótévőjüknek tartoztak is: a Fraknói nyugvóhelyének méltó, művészi díszét. Megbízásukból jeles szobrászművésznünk, Damkó József, ki életében mintázta meg a megdicsőültnek mellszobrát, készítette el az emléket, melyet mint a Fraknói kevés, még életben levő barátainak egyike az ő egybegyűlt tisztelőinek ezennel bemutatok.

Nagy historikusunk, ki lelkes csodálója volt az olasz rinascimento művészetének, egy hátrahagyott levelének tanúsága szerint másképp képzelte el a maga nyugvóhelyét és síremlékét. Ő kanonoki templomában, a Szent Lászlótól alapított nagyváradi székesegyházban óhajtott eltemettetni, s olyan templomi emlékre gondolt, aminők Flórenc és Róma templomaiban nagyhírű egyházi személyek és történetírók sírját díszítik.

Ez ma, mikor a Szent László sírvárosa idegent ural, nem volt lehetséges; belé kellett nyugodnunk, hogy Fraknói a főváros

sírkertjében találja meg nyugvóhelyét s itt oly síremléket emeljünk neki, amely az Isten szabad ege alatt emlékeztesse itt, az ország elidegeníthetetlen szívében a hálás nemzetet arra a férfúra, aki egy ritka hosszú és példátlanul munkás életet szentelt elrabolhatatlan kincsünk: történelmi multunk feltárásának és megismertetésének.

Szerény ez az emlék ahhoz a büszke monumentumhoz képest, amelyet Fraknoi fáradhatatlan kutatói és történetírói munkásságával maga emelt magának, s amely az ércnél is maradandóbban fogja hirdetni nevét, érdemét, dicsőségét az utókornak.

Amióta Széchenyi, Kossuth, Deák munkássága nyomán nemzetünk a mult század közepén szellemileg is újjászületett, történetírásunk valóban fényes, nagy tehetségek alkotásai által emelkedett rövid idő alatt szinte vezető állásra tudományos irodalmunkban. Horváth Mihály, Szalay László homlokát nemzetünk Pantheonában babér övezi, mint olyanokét, kik nemcsak úttörők voltak, hanem a hivatott követők egész seregének adtak indítást. A már elhunytak közül az Ipolyi Arnold, Szabó Károly, Pauler Gyula, Pulszky Ferenc, Thaly Kálmán, Ballagi Aladár, Thallóczy Lajos, Békefi Remig neveihez elévülhetetlen érdemek fűződnek. De sem korábbi, sem későbbi történetíróink sorában nem volt egy sem, ki teljesített munkájának óriási terjedelmére, gazdagságára, összértékére nézve Fraknoival versenyre kelhetne.

Az ő szinte korszakos kiválósága főképp kutatói és írói munkásságának bámulatos arányán és összhangján alapul. Alig volt munkája, mely nem sarkalt volna legnagyobb részében önálló, személyes kutatásainak eredményein, s másrészt, bármily szorgalmat fejtett ki a forrásmunkák, a kútfőirodalom gyűjtésében és közrebocsátásában, soha egy percre szem elől nem tévesztette, hogy ő nemcsak arra volt hivatott, hogy anyagot szolgáltatson másoknak s az utódoknak, hanem neki legkiválóbb feladata, melyet páratlan szorgalommal, lelkesedéssel, soha nem csökkenő munkakedvvel teljesített, az volt, hogy a felkutatott történeti adatokat megfelelő feldolgozással a művelt magyar közönség közkincsévé tegye.

A történelmi érdeklődés és ismeretvágy s a történetírás is meggyőződésem szerint még sok évtizeden át fog bőven meríteni az okulás, megismerés és nyomravezetés ama végtelenül gazdag forrásaiból, amelyeket a Fraknoi 63 évre terjedő fáradhatatlan munkássága számunkra feltárt.

Munkáinak értéke legnagyobb részében ki fogja állani az idő

próbáját, neve nem csökkenő fényvel fog ragyogni történelmi irodalmunk egén a távol jövőben is és nemzedékről-nemzedékre fog szállni a hálás kegyelet, mely gondjaiba veszi majd s nem fogja elpusztulni hagyni ezt az emléket, melyet nagy historikusunk sírján ma felavatunk.

Berzeviczy Albert.

Képzőművészet.

Az egyes művészársaságok, valamint legtöbb kiváló művésziünk egyéni kiállítási politikája folytán az idén tavasszal is le kellett mondanunk arról, hogy a Múcsarnokban olyan tárlatokat láthassunk, amelyek — az egykori kiállításokhoz hasonlóan — a magyar képzőművészet szintjét tökéletesen képviselik. Megértjük ugyan, hogy nem egy mesterünk szívesebben állít ki vele egyenrangú tehetségűek társaságában, továbbá, hogy nem óhajtja magát kitemni a bizonytalan felvétel és esetleg hátrányos rendezés kellemetlen eshetőségeinek, mégis a magyar művészet jövője és magyar közönség nevelése szempontjából igen károsnak tartjuk legjava művészeinknek a Múcsarnoktól való távolmaradását. Hiszen a közönség nagy része csak a Múcsarnok tárlataiból ismeri művészeink természetét. Nem jár el a magángalériák kiállításaira, amelyeken mestereink gyűjteményesen mutatkoznak be és amelyeken egymásután következő részletekben a magyar művészet teljes gazdagsága kibontakozik.

Sajnos, a társadalomnak csak kis része van tisztában a magyar művészet igazi értékeivel, pedig szükséges lenne, hogy a közönség mennél nagyobb tömege világosan lásson, ismerje festészetünk, szobrászatunk valódi jeleseit, az új fejlődésképes törekvéseket és meg tudja őket különböztetni egyfelől az üres, tetszetősségre számító mesterember-munkáktól, másfelől a szertelenkedő handabandázásoktól. Éppen ezért igen károsnak tartjuk, hogy kiváló mestereink évek hosszú sora óta elkerülnek a Múcsarnok kiállításait. Tévednek, ha azt hiszik, hogy ez előnyös számukra. Ennek köszönhetik, hogy a közönség nagy része nem ismeri s tájékozatlanságában vonakodik őket XIX. századi mestereink méltó utódainak tekinteni, sőt a nekik járó elismerést másokra pazarolja. A magyar művészeti kultúra elmélyítése és kiterjesztése érdekében véget kell vetni az áldatlan egyéni művészeti politikának.

A tavaszi tárlat legérdekesebb három képe Remsey Jenő zamatosan egyéni művészetét dicsérte. Kettő közülük nagyszabású biblikus kompozíció. *A csodálatos halfogás* szinte kifogástalan munka. Kitűnő